

УДК 37.013.42

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНЕ СПРИЯННЯ УСПІШНОМУ ФУНКЦІОНУВАННЮ
СТУДЕНТСЬКИХ ГРУП****В.Є.Сорочинська**

У статті узагальнено загальні тенденції розвитку студентської молоді як окремої спільноти з урахуванням сучасних напрямів державної молодіжної політики. Акцентовано увагу на чинниках успішного функціонування студентських груп в загальному контексті досліджень процесів соціального самовизначення та соціально-рольової ідентифікації в умовах групового процесу. Виділено ознаки спільної діяльності, показано, що успіх командних зусиль зумовлений врахуванням етапів формування згуртованої групи. Доведено, що процес формування групи пов'язаний з утвердженням своєрідної внутрішньої культури. Узагальнено вимоги до організації управлінської діяльності в системі виховної роботи зі студентською молоддю в умовах академічної групи. Проаналізовано результати проведених досліджень щодо групової згуртованості, емоційної привабливості групи та тактик реагування в конфліктних ситуаціях. Виокремлено умови соціально-педагогічного сприяння ефективній організації діяльності студентських груп.

Ключові слова: студентська молодь, академічна група, соціально-педагогічна діяльність, соціально-рольова ідентифікація, згуртованість групи.

SOCIAL AND EDUCATIONAL FACILITATING OF THE SUCCESSFUL FUNCTIONING OF STUDENT GROUPS

V.Ye.Sorochynska

Summary. This article generalizes the overall trends of development of students group as a distinct community with current directions of the state youth policy. Attention is given to the factors of successful operation of student groups in the general context of researches of social self-identification and social role in terms of group identification process. Features of joint activities are defined and it is outlined that the success of team effort is determined by taking into consideration stages of forming a cohesive group. It is confirmed that the formation of groups associated with the adoption of a kind of internal culture. Requirements of management activities in the educational work with students in terms of academic group are overviewed. The results of the research on group cohesion, emotional appeal and tactics of responding to conflict situations are analyzed. The author determined social conditions of pedagogical promotion of effective organization of student groups.

Keywords: college students, academic groups, socio - educational activities, social-role identity, cohesion of the group.

Постановка проблеми. Сутністю молоді та проявом її головної соціальної якості є міра досягнення нею соціальної суб'єктності, засвоєння суспільних відносин та інноваційної діяльності. Розуміння студентської молоді як субсоціальної спільноти, гетерогенної за характером, дозволяє виділити в її складі внутрішні гомогенні групи, що об'єктивно займають у структурі суспільства особливе становище, відрізняються широтою й змістом сфер діяльності, специфікою духовного світу й, відповідно, відіграють у процесі розвитку суспільства неоднозначну роль. Студентство було й залишається досить динамічною та нестійкою соціальною верствою населення із своєрідними потребами, ідеологічним становленням та гнучкими, мобільними способами реагування на соціальні впливи. Такий підхід дає можливість більш адекватно й диференційовано проаналізувати окремі групи молоді в процесі конкретних соціально-педагогічних досліджень, нова концептуальна схема яких характеризується тим, що молодь розглядається не як пасивний об'єкт із гарантованими соціальними пільгами, а як активний дієвий суб'єкт суспільних перетворень, які відбуваються в усіх сферах життя. Тому виявлення та узагальнення закономірностей розвитку окремих соціальних спільнот, у тому числі й студентської молоді, становить значний науковий та практичний інтерес. Водночас незавершений стан політичної самоідентифікації та структуризації молодіжного соціуму може стати своєрідним деструктивним чинником у процесі самоствердження та реалізації соціального потенціалу молодіжної когорти.

Аналіз попередніх досліджень. Радикальні зміни в сучасному суспільстві особливо позначились на студентській молоді, яка чи не найактивніше відгукнулася на них. Суспільство виявилось непередбаченим до строкатості, суперечливості і непередбачуваності мислення й поведінки цієї частини молоді. За короткий час з'ясувалося, що молодь – одна з найбільш соціально занедбаних і найменш соціально захищених груп нашої держави. У цьому виявилась найгостріша соціальна суперечність: грандіозні суспільні очікування і повна відсутність гарантій економічного добробуту навіть для дипломованих молодих фахівців. Науковий пошук у цьому контексті був пов'язаний із виокремленням типових характеристик студентської молоді як особливої соціальної спільноти. Так, зокрема, було встановлено, що для студентського віку характерними є: переструктурування всієї мотиваційної ієрархії, системи ціннісних орієнтацій, інтенсивне формування спеціальних здібностей і якостей характеру у зв'язку з професіоналізацією (Б.Г.Ананьев); науковий і професійний розвиток, удосконалення мисленнєвої культури на основі утворених когнітивних структур (С.І.Архангельський); виникнення гострої потреби в пошуках смислу життя, виявленні особистісного сенсу моральних основ життя (А.К.Маркова, О.Б.Орлов, Л.М.Фрідман); перехід до дорослого, самостійного життя, яке передбачає самореалізацію, здійснення планів, опанування професією; потреба знайти себе в дорослому житті (Е.Н.Вайнер); пошук засобів самоідентифікації, самовипробування в різних видах діяльності (В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелева).

У сучасних дослідженнях, окрім зазначеної проблематики, розглядаються форми життєдіяльності, спосіб життя, зміст суспільної та групової свідомості, а також діяльність соціальних інститутів, що покликані не лише здійснювати функцію контролю та управління процесами в молодіжному середовищі, але, передусім, визначати запити, потреби, інтереси молоді та сприяти створенню належних умов для її ефективного соціального становлення.

Загальною метою статті є узагальнення соціокультурних тенденцій функціонування студентських груп з урахуванням результатів проведених досліджень та виокремленням умов соціально-педагогічного сприяння ефективній організації їхньої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Важливого значення в дослідженні молодіжних проблем набуває педагогічне забезпечення соціально-рольової ідентифікації особистості, зокрема й в умовах студентської групи. Необхідною та обов'язковою умовою соціалізації особистості є наявність соціального середовища, різні сфери якого формують відповідні очікування й стандарти соціальної поведінки, що в соціальних

інститутах трансформуються в цілі, завдання, зміст соціального виховання. Конкретне соціальне середовище включає сукупність стосунків особистості з певною групою. Чим більша інтенсивність соціальних контактів, тим більш різноплановою є життєдіяльність особистості, що позначатиметься на процесі соціального самовизначення та соціально-рольової ідентифікації [5, с.247].

Студентські групи є своєрідним об'єднанням людей, які зайняті ідентичною діяльністю впродовж певного періоду, кінцевим результатом якої є оволодіння професією. Успішна взаємодія в процесі навчання та інших видах діяльності буде не лише формувати відповідні навички соціальної поведінки, а й впливатиме на утвердження індивідуальної тактики реагування в проблемних ситуаціях, вироблення стійких світоглядних позицій і переконань щодо можливості організації в майбутній професійній діяльності ефективної співпраці на основі раціонального розподілу функціональних обов'язків, зважаючи на тенденції домінування-підкорення. З огляду на сказане, вважаємо за доцільне проаналізувати педагогічне забезпечення соціально-рольової ідентифікації особистості в умовах студентської групи. Сучасні дослідники соціальну поведінку розглядають «...як систему вчинків особистості, що ґрунтується на знаннях про соціальні норми й цінності, орієнтаціях на їх дотримання, які набувають прояву в її взаємодії з іншими людьми» [2, с.247].

Посилаючись на останні дослідження (В.В.Авдєєв, Т.С.Кабаченко, А.В.Лякішева, В.А.Толочек, А.О.Деркач, Т.Ю.Базаров), можна визначити ознаки спільної діяльності, зокрема: наявність визнаної всіма мети, загальної мотивації та очікування ідентичних результатів; діяльність розподілена на функціонально пов'язані частини, які закріплені за конкретними учасниками; індивідуальні види діяльності погоджені між собою, визначена тактика управління та самоуправління, окреслена просторово-часова єдність процесу діяльності всіма учасниками. Спільна діяльність може здійснюватись у різних формах, тому розділяють: спільно-взаємодіючу, яка характеризується одночасним включенням усіх учасників у процес виконання завдання, тут ефективність загального результату залежить від внеску кожного; спільно-послідовний тип діяльності передбачає почергове включення учасників із точно окресленими завданнями й способами їх виконання; спільно-індивідуальний тип, за якого взаємодія учасників спільного проекту опосередкована засобами зв'язку (телефон, комп'ютер); виконавців об'єднує лише предмет праці в контексті його комплексного перетворення; суспільно-творчий тип, характерний для галузі науки й мистецтва, коли кожен учасник є рівноправним співтворцем нового [2, с. 51-53].

Спільна діяльність може здійснюватись як у формальних, так і в межах неформальних організаційних об'єднань. Для студентських груп характерними є обидва типи об'єднань. Хоча варто зазначити, що певне розмежування існує з огляду організації навчальної та позанавчальної виховної роботи. Теоретичне обґрунтування спільної діяльності, яке подає А. О. Деркач, базується на психологічних та організаційних принципах, цікаве тим, що він виділяє формально-ієрархічне об'єднання, яке називає командою, вказуючи при цьому на різні рівні соціального розвитку. Успіх командної діяльності зумовлений: згуртованістю, що орієнтована на діяльність і забезпечується ціннісними компонентами; формально-динамічними властивостями суб'єктів діяльності, що виявляються в поведінкових аспектах; темпераментом, що буде впливати на потенційну готовність до розв'язання певного типу завдань і на встановлення міжособистісних стосунків через погодження рівнів домінування – підкорення. Таким чином, оптимізація взаємодії досягається завдяки реалізації особистісного потенціалу кожного учасника, що сприяє виконанню конкретних завдань і зумовлене адекватним рольовим включенням.

Т.Ю.Базаров підкреслює, що командою можна назвати групу людей, у якій кожен визнає цілі, цінності та приймає певну спільну позицію щодо стратегії діяльності зі взаємодоповнювальними навичками; кожен бере на себе відповідальність за остаточний результат, при цьому виявляється здатність до зміни функціонально-рольової належності. Ефективність групової діяльності визначається індивідуальним успіхом у поєднанні з можливістю об'єднувати особисті наміри із загальними цілями. Ефективні команди характеризуються: взаємними зобов'язаннями й довірою, що є природним виявленням стосунків; партнерством і товариськістю, що виявляються лише у сфері ділових стосунків і не поширюються на особистісні взаємини; відкритим обговоренням проблем; хорошою адаптивністю, за якої мікрогрупи можуть об'єднуватись тимчасово лише для виконання певного завдання; лідерством на базі співробітництва; керівництвом, що забезпечує оптимальне поєднання зовнішнього контролю й незалежності; впливовістю кожного учасника групи, що зумовлюється професіоналізмом і компетентністю. Визначені параметри ефективності командної взаємодії повною мірою характеризують студентські групи з огляду на специфіку та складність виконуваних завдань і змінюваність соціальної ситуації.

Добре збалансована команда мінімізує ризики в процесі вироблення й прийняття рішення, чим забезпечує хорошу колективну роботу, характерною ознакою якої є продуктивність. При цьому багато важитиме сумісність, яку розглядають на фізіологічному, психофізіологічному, психологічному й соціально-психологічному рівнях [4, с.186]. Якщо А.О.Деркач визначальну роль у формуванні команди

відводить цільовому призначенню, то В.В.Авдєєв – психологічній сумісності, умовами якої, на його думку, є: створення передумов для діяльнісно-орієнтованої згуртованості, що забезпечується формулюванням загальних правил командної взаємодії; виявлення індивідуальних поведінкових актів, що будуть впливати на ефективність міжособистісних відносин; розподіл командних ролей з урахуванням потенційних особистісних можливостей і ресурсів.

Динамічний процес формування групи передбачає гнучкість у координації завдань на кожному етапі. Таким чином, принципи комплектування групи мають визначатися цінностями, пов'язаними з погодженням рівновіддалених завдань, власним баченням перспектив, що їх декларує керівник, з використанням окресленої статусної позиції і потенційних можливостей кожного учасника групи, що націлене на реалізацію спільної діяльності. Слід розглянути випадки, коли така діяльність здійснюється без чіткого усвідомлення спільної мети, хоча власні цілі кожен учасник уявляє досить конкретно. Тому спільна діяльність не завжди автоматично зумовлює формування групи на вищому рівні її розвитку. Стосовно студентських груп таке твердження є особливо актуальним.

Вважаємо за доцільне розглянути етапи формування згуртованої групи, описані Т. Ю. Базаровим. Це, зокрема: етап адаптації, що характеризується ознайомленням членів групи один з одним та пошуком взаємоприйнятної поведінки; етап групування й кооперування, результатом якого є створення неформальної підструктури на основі взаємної симпатії та спільних інтересів; на цьому етапі починає формуватись групова свідомість на рівні окремих підгруп через інтрагрупові та інтергрупові норми й міжгрупову комунікацію; етап нормування діяльності, що зумовлює вироблення принципів групової взаємодії, при цьому може відбутись відособлення від інших певної досить згуртованої мікрогрупи; – етап функціонування, коли група досягає вищого рівня соціально-психологічної зрілості. Послідовність етапів та динаміка їх перебігу характеризуватиме успішність адаптаційних процесів в умовах студентської групи й позначатиметься на емоційному самопочутті, працездатності, соціальній стійкості кожного студента.

Процес формування групи пов'язаний з утвердженням своєрідної внутрішньої культури. Залежно від того, які цінності будуть переважати, наскільки вони будуть забезпечувати внутрішню стабільність, такою й буде сутність субкультури, що утверджується в студентській групі. Для забезпечення динамічного й конструктивного процесу формування групи необхідна соціально-педагогічна допомога на рівні визначення складу групи, організації спілкування, що передбачає самоідентифікацію кожного члена групи та інтеграцію зусиль учасників навколо спільної діяльності. Окреслені завдання мають бути в центрі уваги кураторів груп, оскільки успішне їх розв'язання – це не лише високі результати навчальної діяльності, а насамперед, набутий соціальний досвід ефективної взаємодії, який буде перенесено в майбутню професійну діяльність. Тому організація спільної діяльності передбачає: цільовий підхід, що сприяє обґрунтуванню, виробленню й прийняттю групових цілей; міжособистісний підхід (інтерперсональний), спрямований на підвищення міжособистісної компетентності; рольовий підхід, що допомагає уточнити перелік потенційних ролей та рольові очікування членів групи, а також оптимізувати індивідуальне сприйняття ролей; проблемно-орієнтований підхід, що передбачає поетапне розв'язання проблем і, таким чином, наближення до основного групового завдання. У цьому контексті велика увага приділяється виробленню комунікативних умінь, активізації цілепокладання, а також з'ясуванню функціонально-цільової відповідності в умовах студентської групи.

Успішному розвитку молодіжної групи як соціальної спільності сприяють такі фактори: цілеспрямований вплив на процес групової самоідентифікації через спеціальну атрибутику, девізи; виокремлення особливої функції групи з-поміж інших; культивування традицій, обрядів, міфів, у тому числі і про героїв; створення просторово-часових передумов для взаємодії групи; опора на позитивне емоційне співпереживання; використання конструктивної конкуренції [4, с.193]. Визначені фактори значною мірою представлені у функціонуванні студентських груп, особливо ті, що тісно пов'язані із молодіжною субкультурою. Якщо їх не педагогізувати, то, стихійно діючи, вони можуть набувати деструктивної спрямованості, зміцнюючись у ціннісних пріоритетах молоді.

Управління процесом становлення та успішного функціонування групи передбачає розв'язання й більш важливого соціального завдання, зокрема: забезпечення успішної міжгрупової взаємодії. Тому актуальними будуть усі зусилля, спрямовані на консолідацію мікрогруп, що передбачають входження у велику спільну єдність, з орієнтацією на організаційну культуру середовища. Узагальнюючи вимоги до організації управлінської діяльності в системі виховної роботи зі студентською молоддю, слід відмітити, що вміння модифікувати стиль впливу відповідно до соціального запиту демонструє його адаптивність і вказує на здатність оптимізувати діяльність керівника з метою інтеграції внутрішньо групових процесів. Подібна тактика виховної роботи в студентському середовищі розглядається як перспективна з огляду на швидку змінюваність соціальних параметрів та своєрідність індивідуального реагування студентів, що зумовлене віковими тенденціями.

Важливим показником інтегративних процесів на рівні групи є згуртованість як один із процесів

групової динаміки, що характеризується мірою відданості групі. Проблема групової згуртованості є однією з найважливіших у процесі формування малої групи, особливо на етапі адаптації її членів до нових соціальних умов. Йдеться про утворення й розвиток у групі таких зв'язків, які дають змогу зовнішню задану структуру перетворити на психологічну спільність людей – складний психологічний організм, що живе за своїми власними законами та активізує процеси адаптації на особистісному рівні. К. Левін визначав згуртованість як результат дії позитивних сил взаємного притягування й негативних сил взаємного відштовхування. Серед джерел життєдіяльності групи, насамперед, слід виокремити сили, які забезпечують постійне задоволення людини перебуванням у групі.

Отже, згуртованість групи має дві головні складові: по-перше, це міра привабливості власної групи, по-друге, притягувальна сила інших досяжних груп. Виходячи з цього, можна дійти висновку: згуртована група – це сукупність індивідів, кожен із яких розцінює власні переваги від об'єднання в групі як більш значущі, аніж ті, які можна одержати поза цією групою. Відчуття належності до групи приходить не одразу. Першокурсники ВНЗ на початковому етапі навчання вказують на те, що обов'язково порівнюють свою групу із тим класом, в якому вони навчалися. На це вказали майже 48,3% опитаних першокурсників. При цьому вони шукають аналогічні моделі взаємодії, частіше контактують із тими однокурсниками, хто чимось нагадує колишніх однокласників. Так зароджується почуття симпатії як об'єднанче емоційне начало групової спільності (А.Лотт і Б.Лотт).

Антиподом згуртованості є агресивна поведінка щодо відкинутої особи в групі. В оточенні першокурсників ВНЗ такі вияви можуть набувати форм тенденційності, що створюватиме додаткові утруднення на етапі адаптації до нових соціальних умов. Якщо на початковому етапі в основі життєдіяльності групи переважають емоційні фактори, загроза постійного з'ясування міжособистісних відносин є досить високою. Така тенденція несприятливо позначається на розвитку групи загалом та індивідуальному самопочутті кожного першокурсника зокрема. Варто зважити на застереження І.Д. Бека з приводу того, що особливо небезпечними для особистості є такі емоції, як страх, огида, жах, що можуть змінити сприйняття суб'єктом довколишнього світу та негативно позначитись на смисло-ціннісній привабливості безпосереднього оточення [1, с.25]. Водночас згуртованість групи не можна ототожнювати винятково з привабливістю емоційних контактів.

Факт зазначеного опосередкування взаємозв'язку між згуртованістю й продуктивністю, іншими словами – ймовірний характер цієї залежності здається нам цілком закономірним у контексті можливостей реалізації принципу системності та аналізу феноменів розвитку студентської групи. У всякому разі подібна тенденція має враховуватися в загальному процесі організації виховної роботи зі студентською молоддю, оскільки розкриває не лише фіксовану сферу взаємостосунків, а й приховану. Водночас зростання згуртованості може посилити вплив лідера в групі, і не виняток, що він буде внаслідок цього примушувати її членів виконувати дії, які фруструють їх та зменшують для них спонукальну цінність групи, що, звісно, негативно відобразиться на рівні її згуртованості. Такі процеси є особливо небажаними на етапі адаптації студентів ВНЗ до нових соціальних умов, оскільки в цей період визначаються не лише організаційні параметри спільної діяльності, а й мотиваційно-ціннісна система стосунків та їхня ієрархічна підпорядкованість. Цікаве трактування цієї проблеми подане в концепції колективу А.В.Петровського. За нею, вся структура малої групи поділяється на три прошарки. Перший прошарок – зовнішній рівень групової структури, на якому виокремлюються безпосередні емоційні міжособистісні відносини; другий прошарок – ціннісно-орієнтаційна єдність, яка має опосередкований спільною діяльністю характер відносин; третій прошарок групової структури передбачає ще більшу включеність індивіда в суспільну групову діяльність. На цьому рівні члени групи поділяють всі цілі групової діяльності, тому він має назву «ядро групової структури», або «предметно-цільова єдність» [3, с.184]. Згідно з цією моделлю, згуртованість як ціннісно-орієнтаційна єдність характеризує систему внутрішньогрупових зв'язків, що виражає міру збігу оцінок, установок і позицій у ставленні групи до об'єктів (осіб, завдань, ідей), найбільш значущих для групи загалом. Причому ціннісно-орієнтаційна єдність групи як показник її згуртованості зовсім не передбачає нівелювання особистості в групі, збігу оцінок і позицій членів групи в усіх відношеннях. Йдеться лише про зближення оцінок членів групи в підходах до цілей і завдань спільної діяльності.

У студентському середовищі між учасниками педагогічного процесу відбувається постійний обмін інформацією щодо результатів діяльності, утворюються відносини відповідальної залежності. Успішність чи неуспішність діяльності педагогічних працівників позначається на успішності чи неуспішності діяльності студентів, і навпаки, освіченість і вихованість студентів вишу, утверджений стиль здорової життєдіяльності є критерієм ефективності педагогічної праці викладача. Звичайний характер навчальної діяльності сам по собі недостатньо стимулює згуртованість на предметно-ціннісному рівні. Навчальна аудиторна робота, наприклад, навіть якщо вона є фронтальною чи груповою, не передбачає активної взаємодії і взаємозалежності між членами колективу, які здійснюють свій внесок у спільний результат.

Пласт предметно-ціннісної згуртованості відкладається в глибинних структурах групи переважно за рахунок спільної позанавчальної діяльності, активної громадської, політичної, волонтерської роботи, різних дозвільних форм та інших факторів, що реально опосередковують групову активність, а не внаслідок навчальної діяльності, яка є провідною для студентів вишу. Визнаючи цей факт соціально-педагогічної дійсності, слід зауважити, що достовірна інформація про рівень групової згуртованості дасть змогу не лише виокремити значущі сфери діяльності та прогнозувати можливі тенденції групового процесу, а й ранжувати їх за пріоритетністю для конкретної студентської групи.

Проведені нами дослідження рівня згуртованості в студентських групах ВНЗ різного профілю дають змогу стверджувати, що в групах першокурсників дуже низький рівень згуртованості виявився у 77,2%; низький – у 13,1% і середній у – 9,4% (всього опитано 348 чол.). Одержані результати вказують на стабільну тенденцію низьких показників згуртованості студентських груп на початковому етапі навчання, що є реально існуючою соціально-педагогічною проблемою, оскільки не передбачається зближення оцінок членів групи в підходах до цілей і завдань спільної провідної діяльності. Якщо зважити на те, що згуртованість базується на поєднанні ціннісно-орієнтаційної єдності групи з процесами соціального контролю в ній, то стає зрозумілим, наскільки зростає організованість і продуктивність в усіх сферах навчально-виховної діяльності за умови досягнення високих або, принаймні, середніх показників згуртованості. Коефіцієнт згуртованості і коефіцієнт внутрішньогрупової прийнятності характеризують внутрішню атмосферу в групі, її психологічний клімат і потенціал можливих змін. Тому важливо подивитись на характер міжособистісних стосунків у академічній групі з позиції самих студентів. За нашим даними, 11,8% опитаних студентів вважають стосунки у групі «хорошими», 15,1% - «нормальними», 23,5% - «напруженими», а 49,6% виказали на байдужість до взаємодії в групі. Можна констатувати наявність глибинних причин внутрішньогрупового протистояння. У цьому сенсі важливими є тактики індивідуального реагування в напружених ситуаціях. Проведення методики К. Томаса дало змогу констатувати прихильність студентів до певної тактичної стратегії. У підсумку показники були такими: співробітництво вибрали 19,5% студентів, відповідно ухиляння – 10,3%, пристосування – 9,7%, конкуренцію – 13,9%, компроміс – 46,6%. Отже, переважна більшість студентів орієнтована на компромісний варіант, при цьому не зважають на його обмеженість щодо розв'язання утруднень у взаємодії. Прихованість деструктивних наслідків компромісної стратегії, як доводить практика, стає зрозумілою студентам лише в процесі глибинної корекційної роботи.

Процес формування студентської групи передбачає відповідне статусне розшарування. Для успішного керівництва виховним процесом необхідно точно орієнтуватися в структурі внутрішньогрупових стосунків, що можуть бути досліджені традиційним методом соціометрії на основі виявлення внутрішніх захоплень, симпатій або байдужого ставлення та антипатій. Одержані дані допоможуть досягти максимального рівня співробітництва, зменшення конфліктності та психологічної напруги. Успішна реалізація соціометричних методик у діяльності куратора групи дає можливість точно орієнтуватися в системі міжособистісних відносин, що певною мірою впливає на вибір форм виховної роботи. Урахування даних соціометрії, доповнених кваліфікованим спостереженням, сприяє організації раціонального, продуктивного педагогічного спілкування, що позначається на повноцінному становленні особистості студентів ВНЗ, сприяє їхньому професійному зростанню.

Таким чином, групові динамічні процеси, що відбуваються в студентських групах, особливо на початковому етапі навчання, відображають загальні тенденції групового розшарування. Разом з тим їм властива певна своєрідність, зумовлена перевагою навчальної діяльності, яка є строго регламентованою, а тому обмежує можливості виявлення ініціативи, самостійності в організації та формах контролю. Повноцінне соціальне становлення можливе за умов погодженої спільної діяльності в усіх її вимірах, разом з позанавчальною виховною роботою. Засвоєння соціального досвіду ефективної взаємодії уже на етапі адаптації групи до нових соціальних умов формуватиме стійку світоглядну позицію, яка трансформуватиметься в систему ціннісних пріоритетів майбутнього фахівця. А тому умовами соціально-педагогічного сприяння ефективній організації діяльності студентської групи є:

- педагогічне обґрунтування й упровадження інтрагрупових та інтергрупових норм, які визначатимуть умови міжгрупової комунікації;
- орієнтація на нормування спільної діяльності, що сприятиме виробленню принципів групової взаємодії;
- використання елементів молодіжної атрибутики в процесі вироблення групових норм, що позначатиметься на груповій самоідентичності;
- урахування особливостей внутрішньогрупових динамічних процесів у виявленні тенденцій лідерства та групової згуртованості.

Висновки. Молодіжне середовище наповнене непереборними проблемами, а питома вага цих проблем, існування яких часто ігнорувалося, вже давно перевищила критичну межу й загрожує

соціальними вибухами. Тому соціальні проблеми молоді загалом та студентства зокрема, розглядаються як важлива складова державної молодіжної політики. Питання соціальних гарантій, соціального сприяння студентській молоді та молодим фахівцям залишається перенесеним на невизначений термін, що призводить до накопичення проблем та посилення молодіжного нігілізму й зневіри. Висловлюється думка, що соціальні проблеми молоді – це не будь-які суперечності її життєдіяльності, а лише такі, які поглиблюються й свідчать про недостатність наявних способів їх розв'язання, а отже, призводять до появи дезорганізуючих процесів у системі „суспільство – молодь”. Тому такі процеси можуть супроводжуватись напруженістю, наявністю й повторюваністю конфліктних ситуацій, підвищеною критичністю, що продукує негативні тенденції. Період навчання у ВНЗ за хронологічним виміром є не таким тривалим, як інші вікові етапи, але вкрай значущим тими суттєвими змінами, які відбуваються в особистісній та професійній сферах. Тому достовірна інформація про якісні параметри цього періоду та їх урахування в соціально-педагогічній діяльності буде сприяти підвищенню ефективності на індивідуальному та суспільному рівнях.

Література

1. Бех І.Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб./ І.Д. Бех. - К. : Академвидав, 2012. - 256с. – (Серія «Альма-матер»).
2. Лякішева А.В. Соціальна поведінка і групова взаємодія: монографія / Анна Володимирівна Лякішева. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. - 368с.
3. Петровский А.В. Личность в психологии: парадигма субъективности. – Ростов-на-Дону, 1996. – 512 с.
4. Психология в управлении человеческими ресурсами : Учебное пособие / Т.С. Кабаченко. - СПб. : Питер, 2003. - 400с.
5. Соціологія: короткий енциклопедичний словник /В.І. Волович, В.І. Тарасенко, М.В. Захарченко та ін. / Під заг. ред. В.І. Воловича. – К. : Укр. центр духовної культури, 1998. – 736 с.